

1 בברכות שבידך יעקב את בניו, נאמר:
 2 יהודה אִתָּה יודוּף אַחִיךָ, יָדָךְ בְּעַרְףְּ אוֹיְבֶיךָ וְגו'1. וְיִדְוֶעַ
 3 הַדְּיוּק הַשְּׂאֵלָה בְּזָה2, מָהוּ אוֹמְרוּ מֵהוּ פִירוּשׁ הַנֶּאֱמָר "יְהוּדָה
 4 אִתָּה", שְׂלֵא נְאֻמְר פֶּן בִּלְשׁוֹן אֲתָה בְּכָל בְּרִכּוֹת יַעֲקֹב לְשֹׂאֵר
 5 הַשְּׂבָטִים, וּבִפְרָט שְׂמִמְשִׁיף
 6 וְאוֹמְר "יודוּף אַחִיךָ", הִינְנוּ,
 7 שְׂמַדְבֵּר יַעֲקֹב לְיְהוּדָה בִּלְשׁוֹן
 8 נוֹכַח בִּגּוֹף רֵאשׁוֹן, וְאִם-כֵּן
 9 הִנֵּה-לִי הַלְמִימֵר הִיָּה לוֹ לומר
 10 "יְהוּדָה יודוּף אַחִיךָ", וְתַבַּת
 11 וְהַמִּלָּה "אִתָּה" מִיִּתְרַת
 12 לְכֹאזְרָה?
 13 גַּם צָרִיף לְהִבִּין דְּיוּק נוֹסֵף בִּפְסוּק
 14 זֶה, מָהִי הַשְּׂבָכּוֹת לְפִי פְּנִימוֹת
 15 הַדְּבָרִים ד' יודוּף אַחִיךָ" לְמָה
 16 שְׂכַתּוֹב בְּהַמְשָׁף הַפְּסוּק זֶה
 17 "יָדָךְ בְּעַרְףְּ אוֹיְבֶיךָ",
 18 שְׂהַפְּרוּשׁ בְּזָה לְפִי פְּשוּטוֹ הוּא,
 19 שִׁישׁ "אוֹיֵב" (וְלֹא מְדוּבָר
 20 בְּאִפְּן שְׂלֵא יְהִיָּה אוֹיֵב כְּלָל),
 21 אֲלֵא שְׂמַתְגַּבְּרִים עַל הָאוֹיֵב עַל יְדֵי
 22 שְׂ"יָדָךְ" הוּא "בְּעַרְףְּ
 23 אוֹיְבֶיךָ", וְהִינְנוּ, לֹא רַק כְּמוֹ
 24 שְׂכַתּוֹב3 בְּדַבְּרֵי הַקְּדוּשׁ-בִּרְוִיךָ-הוּא
 25 לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל וּבְרִכּוֹתָיו לְגַבֵּי הַכְּנִיסָה
 26 לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל "וְנִתְּתִי אֵת כָּל
 27 אוֹיְבֶיךָ אֲלֶיךָ עֲרָף", שְׂהָאוֹיֵב
 28 בּוֹרַח, וְלִכֵּן הַעֲרָף הוּא לְנִגְדוֹ
 29 שֶׁל מִי שְׂמַפְנִיו הָאוֹיֵיב בּוֹרַח, אֲלֵא
 30 עוֹד זֹאת, שְׂ"יָדָךְ בְּעַרְףְּ
 31 אוֹיְבֶיךָ", לְהַכּוֹתוֹ כּו' וּכְשִׂמְכִים
 32 בְּאוֹיֵיב זֶה הַתְּנַבְּרוֹת גְּדוּלָה יוֹתֵר מֵאִשֶׁר
 33 שְׂהָאוֹיֵב בּוֹרַח מְבַלֵּי שְׂפַגְעוּ בוֹ,
 34 וְהַשְּׂאֵלָה הִיא מֵהוּ קֶשֶׁר הַדְּבָרִים בֵּין
 35 "יודוּף אַחִיךָ" לִידֵךְ בְּעוֹרֵף אוֹיְבֶיךָ?
 36 (ב) וְיִוְבֵן הַמַּעֲנָה לְדִיוּקִים אֵלֶּה
 37 בְּהַקְּדִים בְּאוֹר אֲדָמוֹר הַזְּקֵן
 38 (שְׂבִשְׂבּוּעַ זֶה חָל יוֹם
 39 הַהִלּוּלָא שְׂלוֹ בְּכ"ד טַבַּת

בס"ד. שבת פרשת ויחי, י"ח
טבת, ה'תש"ל
(הנחה בלתי מוגה)

1 יְהוּדָה אִתָּה יודוּף אַחִיךָ, יָדָךְ בְּעַרְףְּ אוֹיְבֶיךָ
 2 וְגו'1. וְיִדְוֶעַ הַדְּיוּק בְּזָה2, מָהוּ אוֹמְרוּ
 3 "יְהוּדָה אִתָּה", שְׂלֵא נְאֻמְר פֶּן בְּכָל הַשְּׂבָטִים,
 4 וּבִפְרָט שְׂמִמְשִׁיף וְאוֹמְר "יודוּף אַחִיךָ", הִינְנוּ,
 5 שְׂמַדְבֵּר לְיְהוּדָה בִּלְשׁוֹן נוֹכַח, וְאִם-כֵּן הִנֵּה-לִי הַ
 6 לְמִימֵר "יְהוּדָה יודוּף אַחִיךָ", וְתַבַּת "אִתָּה"
 7 מִיִּתְרַת לְכֹאזְרָה. גַּם צָרִיף לְהִבִּין, מָהִי הַשְּׂבָכּוֹת
 8 ד' יודוּף אַחִיךָ" לְמָה שְׂכַתּוֹב בְּהַמְשָׁף הַפְּסוּק
 9 "יָדָךְ בְּעַרְףְּ אוֹיְבֶיךָ", שְׂהַפְּרוּשׁ בְּזָה הוּא, שִׁישׁ
 10 "אוֹיֵב" (וְלֹא בְּאִפְּן שְׂלֵא יְהִיָּה אוֹיֵב כְּלָל), אֲלֵא
 11 שְׂ"יָדָךְ" הוּא "בְּעַרְףְּ אוֹיְבֶיךָ", וְהִינְנוּ, לֹא רַק כְּמוֹ
 12 שְׂכַתּוֹב3 "וְנִתְּתִי אֵת כָּל אוֹיְבֶיךָ אֲלֶיךָ עֲרָף",
 13 שְׂהָאוֹיֵב בּוֹרַח, וְלִכֵּן הַעֲרָף הוּא לְנִגְדוֹ, אֲלֵא עוֹד
 14 זֹאת, שְׂ"יָדָךְ בְּעַרְףְּ אוֹיְבֶיךָ", לְהַכּוֹתוֹ כּו'.

(ב) וְיִוְבֵן בְּהַקְּדִים בְּאוֹר אֲדָמוֹר הַזְּקֵן
 (שְׂבִשְׂבּוּעַ זֶה חָל יוֹם הַהִלּוּלָא שְׂלוֹ
 17 בְּכ"ד טַבַּת) בְּתוֹרָה אוֹר'4, שְׂמִמְבָּאָר עֲנִין "יודוּף
 18 אַחִיךָ" בְּנוֹגַע לְרֵאוּבֵן שְׂמַעוֹן וְלוֹי. וְיִשׁ לומר
 19 בְּדֵרֶךְ אֲפֹשֶׁר טַעַם הַדְּבָר שְׂמִמְבָּאָר עֲנִין "יודוּף
 20 אַחִיךָ" רַק בְּנוֹגַע לְרֵאוּבֵן שְׂמַעוֹן וְלוֹי, אִף
 21 שְׂיְהוּדָה הָיָה מְלָךְ עַל כָּל הַשְּׂבָטִים5, שְׂזָהוּ לְפִי שְׂעַקֵר הַחַדוּשׁ ב' יודוּף אַחִיךָ"
 22 הוּא בְּנוֹגַע לְרֵאוּבֵן שְׂמַעוֹן וְלוֹי שְׂנוֹלְדוֹ לְפָנָיו, כִּי בְּנוֹגַע לְשְׂבָטִים שְׂנוֹלְדוֹ
 23 לְאַחֲרֵי יְהוּדָה, אִין זֶה חַדוּשׁ כָּל-כָּף. וּבִפְרָט לְפִי הַדְּעָה6 בְּפְרוּשׁ דְּרִשְׁת
 24 רְבוּתֵינוּ ז"ל7 עַל הַפְּסוּק8 "כִּפְדֵּ אֶת אַבְיָךְ" וְגו', "אֵת - לְרַבּוֹת אַחִיךָ הַגְּדוֹל",
 25 שְׂקֵאֵי לֹא רַק עַל הַכְּבוֹד, אֲלֵא גַם אִם הוּא גְּדוֹל רַק מִמֶּנּוּ. וְלִכֵּן עֲנִין "יודוּף

ביאור בדרך אפשר
 נסתלק בשנת תקע"ג) בְּתוֹרָה אוֹר'4, שְׂמִמְבָּאָר עֲנִין "יודוּף
 אַחִיךָ" בְּנוֹגַע לְרֵאוּבֵן שְׂמַעוֹן וְלוֹי האחים של יהודה, ושם מבואר
 בהרחבה עניינם בעבודת ה', ראובן - התבוננות באלוקות בדרגה של ראייה,
 שמעון - התבוננות באלוקות בדרגה של שמיעה, לוי, על שם ילוה אישי
 אלי, התחברות לאלוקות על ידי
 העיסוק בתורה, וכל זה הוא הכנה
 והקדמה ליהודה - עניין ההודאה.
 ויש לומר בְּדֵרֶךְ אֲפֹשֶׁר'
 טַעַם הַדְּבָר שְׂמִמְבָּאָר אדמו"ר
 חזקן במאמר זה עֲנִין "יודוּף
 אַחִיךָ" רַק בְּנוֹגַע לְרֵאוּבֵן
 שְׂמַעוֹן וְלוֹי, אִף שְׂיְהוּדָה
 הָיָה מְלָךְ עַל כָּל הַשְּׂבָטִים5
 ולא רק על שלושה אחים אלו, שְׂזָהוּ
 לְפִי שְׂעַקֵר הַחַדוּשׁ ב' יודוּף
 אַחִיךָ" הוּא בְּנוֹגַע לְרֵאוּבֵן
 שְׂמַעוֹן וְלוֹי שְׂנוֹלְדוֹ לְפָנָיו
 ומכל מקום הם 'מורים' לו ומתבטלים
 לפניו, כִּי בְּנוֹגַע לְשְׂבָטִים
 שְׂנוֹלְדוֹ לְאַחֲרֵי יְהוּדָה והיו
 צעירים ממנו, אִין זֶה חַדוּשׁ כָּל-
 כָּף שְׂהַתְּבַטְלוּ לְפָנָיו. וּבִפְרָט לְפִי
 הַדְּעָה6 בְּפְרוּשׁ דְּרִשְׁת
 רְבוּתֵינוּ ז"ל7 עַל הַפְּסוּק8
 האמור בתורה בעשרת הדברות
 "כִּפְדֵּ אֶת אַבְיָךְ" וְגו', "אֵת -
 לְרַבּוֹת אַחִיךָ הַגְּדוֹל", שְׂגַם
 אותו צריך לכבד שְׂקֵאֵי והכוננה לֹא
 רַק עַל הַכְּבוֹד שְׂנוֹלְדֵי רֵאשׁוֹן,
 אֲלֵא גַם אִם הוּא גְּדוֹל רַק
 מִמֶּנּוּ, ואינו הגדול שבאחים, בכל
 זאת צריך לכבד אותו. וְלִכֵּן עֲנִין
 "יודוּף אַחִיךָ", בְּחִינַת

(1) פרשתנו מט, ט. (2) רד"ה יהודה אתה יודוך פר"ת (ספר המאמרים פר"ת ע' ריז), תרפ"ח (ספר המאמרים תרפ"ח ע' מה).
 (3) משפטים כג, כז. (4) מה, א ואילך. (5) ראה ב"ר פפ"ד, יז. ילקוט שמעוני ויחי רמז קנט. (6) ראה זח"ג פב, א. פג, א. א.
 סהמ"צ להרמב"ם שרש ב'. ספר חסידים סי' שמה. שער המצוות להאריז"ל יתרו כ, יב. ברכי יוסף ליו"ד סר"מ סכ"ב
 (ובשיווי ברכה שם). וראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' רפו. (7) כתובות קג, א (ושם: כבד את אביך ואת אמך.. וי"ו
 יתירא (דואת אמך) לרבות את אחיך הגדול). (8) יתרו כ, יב.

יהודה אתה יודוך אחיך

ביאור בדרך אפשר

1 הוֹדָאָה, שֶׁהוּא עֲנֵן הַבְּטוּל, כאדם שמודה לדברי חברו (גם אם הוא
 2 מבין וסבור אחרת) ומתבטל לפניו הוא רק בְּנוֹגַע לְרְאוּבֵן שְׁמַעוֹן
 3 וְלִי שֶׁהֵם אֲכַן מִתְבַּטְּלִים לִפְנֵי יְהוּדָה אִף שְׁנוֹלְדוּ לִפְנֵי, מֵה־שְׁאִין־כֵּן
 4 בְּנוֹגַע לְשֶׁאֵר הַשְּׂבָטִים, שְׁמַעְלַת יְהוּדָה אֲצֻלָּם הִיא מִצַּד
 5 הַשְּׂכָל, והם מכירים במעלתו של
 6 יהודה כי כך מחייב השכל וההגיון
 7 שלהם ולא באִפְּן שֶׁל הוֹדָאָה
 8 וביטול.
 9 וימה שְׁכַתוּב "יְהוּדָה אֲתָה"
 10 גו', בתוספת המילה 'אתה', מה שלא
 11 מצינו בכרכות יעקב לשאר השבטים,
 12 הִנֵּה בְּעֵנֵן "אֲתָה"⁹ אֵיתָא
 13 מובא בְּזֵהר¹⁰ "תִּלְת דְּוִכְתִּי
 14 אֲקָרִי אֲתָה", שלוש מקומות
 15 (בחינות, דרגות) נקראו 'אתה'
 16 וּמִבְּאָר בְּזֵהר¹¹, שְׁשָׁלֵשׁ
 17 הַדְּרָגוֹת בְּ"אֲתָה" הֵן בְּחִינַת
 18 מַלְכוּת, בְּחִינַת חֶסֶד, וּבְחִינַת
 19 חֻקְמָה. כִּי עַל סְפִירַת הַחֻקְמָה
 20 כְּתִיב¹² בִּישְׁעִיהָ "כִּי אֲתָה
 21 אֲבִינוּ", והחכמה נקראת בקבלה
 22 וחסידות 'אבא' וְעַל סְפִירַת
 23 הַחֶסֶד כְּתִיב¹³ בתהילים "אֲתָה
 24 כִּהְיָ לְעוֹלָם" וענינם של הכהנים
 25 הוא מידת החסד, וסְפִירַת
 26 הַמַּלְכוּת נִקְרָאת "אֲתָה",
 27 כְּהַמְשָׁךְ הַכְּתוּב 'אתה כוהן
 28 לעולם' "אֲתָה גו' עַל דְּבַרְתִּי
 29 מִלְכִּי" וּמִלְכִּי הוא ענין המלכות.
 30 וְזֵהוּ גַם מֵה שְׁכַתוּב כֵּן
 31 "יְהוּדָה אֲתָה", כִּי "יְהוּדָה"
 32 קָאֵי הַכוּוּנָה עַל סְפִירַת
 33 הַמַּלְכוּת, שֶׁהִיא הַסְּפִירָה
 34 הָאֲחֻרֹנָה בְּעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת, וּכְמוֹ
 35 שְׁכַתוּב¹⁴ בתורה על לאה, אמו של
 36 יהודה, לאחר שנולד "וַתַּעֲמֹד
 37 מִלְּרַת" כי יהודה הוא ספירת
 38 המלכות, הספירה האחרונה, וממשיך
 39 ומבאר מהו תוכן ענין 'אתה' (שייך לשלוש הספירות חכמה, חסד ומלכות).
 40 וְהַעֲנֵן בְּזֵהר, כְּמִבְּאָר בְּ"סִדוּר" סִדוּר עִם מֵאֵמְרֵי חֲסִידוֹת שֶׁל אֲדוּמִיר
 41 הוֹקֵן (הנקרא 'סידור עם דא"ח', דברי אלוקים חיים) בְּדְרוּשֵׁי בִמְאֵמְרֵי
 42 חֲסִידוֹת עַל תְּפִילַת "בְּרוּךְ שְׁאֲמַר"¹⁵ הַהִפְרָשׁ הַהִבְדֵּל בֵּין הַמְקוּמוֹת

ביאור בדרך אפשר

בתפילה שבהם פונים אל הקדוש-ברוך-הוא בנוסח "אֲתָה" לשון נוכח
 (גוף ראשון) לְ"הוּא" למקומות שבהם פונים בלשון נסתר (גוף שלישי),
 וההבדל הוא שֶׁ"הוּא" מוֹרָה עַל מִי שֶׁהוּא נֹסְתֵר וְנִעְלָם מֵעֵינָיו
 ומהבנתו של המדבר, וּמֵהוֹתוֹ אֵינָה יְדוּעָה בְּגִלּוּי אֵלָּא הִיא נֹסְתֵרָה,
 מֵה־שְׁאִין־כֵּן "אֲתָה" מוֹרָה
 עַל בְּחִינַת הַגְּלוּי, וְלִכֵּן תְּכַתֵּב
 הַמִּילָה "אֲתָה" מוֹרָה עַל שְׁלֹשׁ
 מְדָרְגוֹת בִּאלוּקוֹת שֶׁהֵן כֵּלָּן
 בְּחִינַת הַגְּלוּי. סְפִירַת
 הַמַּלְכוּת כִּפִּי שְׁהִיא בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת
 נִקְרָאת "אֲתָה", לְפִי שְׁעֻנְיָנָהּ
 הִיא הַהִמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה
 וְהַגְּלוּי שֶׁל הָאוֹרוֹת הָאֲלוּקִיִּים
 הַמֵּאִירִים בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת שִׁירְדוּ
 לְהֵאִיר בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָהּ
 יִצְרִיחַ-עֲשֵׂיָה שֶׁלְמַטָּה מֵעוֹלָם
 הָאֲצִילוֹת ("וּמִשָּׁם יִפְרֹד"¹⁶)
 כְּמִבְּאֵר בְּחֲסִידוֹת, עוֹלָם הָאֲצִילוֹת
 נִקְרָא עוֹלָם הָאֲחֻדוֹת, מִשּׁוּם שֶׁישׁ בוֹ
 מִידָה רַבָּה שֶׁל גִּלּוּי אֲלוּקוֹת, וְכֵל
 עֵינָיו בְּטִלִּים לְאֲלוּקוֹת בְּבִיטוֹל
 מוּחַלֵּט כֵּן שֶׁאֲחֻדוֹת ה' נִיכְרַת בוֹ
 בְּגִלּוּי, וְאֵילּוּ בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאַת-יִצְרִיחַ
 עֲשִׂיָּה ישׁ נִבְרָאִים (וְרוּחָנִים וְגַשְׁמִיִּים)
 שֶׁשֵּׁחִים אֵת מִצִּיאָתָם וְאִינֵם בְּטִלִּים
 לְאֲלוּקוֹת בְּבִיטוֹל מוּחַלֵּט בְּעוֹלָמוֹת אֵלּוּ
 ישׁ גַּם פִּירוּד מֵאֲלוּקוֹת, וְרִמּוֹ לְעֵינֵן
 הַפִּירוּד הוּא הָאֲמוּר בְּתוֹרָה שֶׁמִּגֵּן-עֵדֶן
 יֵצֵא נֹהַר יְמִשְׁם יִפְרֹד' לְכֹמֵה נֹהֲרוֹת),
 וְעוֹד זֹאת, בְּנוֹסֵף לְכַך שֶׁסְפִירַת
 הַמַּלְכוּת הִיא זוֹ שֶׁדְּרָכָה וּבִאֲמַצְעוֹתָהּ
 נִמְשָׁכִים וּמִתְגַּלִּים הָאוֹרוֹת הַנְּעִלִים
 לְעוֹלָמוֹת בְּרִיאַת-יִצְרִיחַ-עֲשִׂיָּה, ישׁ
 עֵינֵן נוֹסֵף שֶׁל שִׁיכוֹת מִיּוֹתֵר שֶׁל
 סְפִירַת הַמַּלְכוּת לְעֵינֵן הַגְּלוּי שְׁגֻלוּי
 כֹּל הַסְּפִירוֹת לְהֵאִיר וְלֵהֲשִׁיעַ
 הוּא עַל-יְדֵי סְפִירַת
 הַמַּלְכוּת¹⁷, וּכְמוֹ שֶׁהוּא גַם
 בְּכַחוֹת הַנְּפִשׁ, שְׁעֵנֵן הַמַּלְכוּת הוּא גְלוּי אֶל הַזּוּלָּת
 שְׁהִיא אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עֵם, וְגַם הַגְּלוּי שְׁכָבֵל הַכּוּחוֹת שֶׁל הַנְּפִשׁ, לֹא
 רק מִידַת הַמַּלְכוּת עֲצוּמוֹ, הוּא עֵנֵן בְּחִינַת הַמַּלְכוּת שְׁבָהֵם¹⁷ שְׁכָן,
 בְּכֹל הַכּוּחוֹת וְהַמִּידוֹת ישׁ הַתְּכַלּוֹת, וְלִכֵּן ישׁ מַלְכוּת שְׁבַחֲסַד, מַלְכוּת

(9) בהבא לקמן - ראה אוה"ת פרשתנו (ויחי כרך ב) שסג, ב ואילך. (10) ח"ג קצג, ב. (11) סידור עם דא"ח לט, ג ואילך.
 ביאווה"ז להצ"צ ח"א ע' תכב. ע' תקכד ואילך. (12) ישעי' סג, טז. (13) תהלים קי, ד. (14) ויצא כט, לה. (15) הנ"ל הערה 11.
 (16) בראשית ב, י. (17) ראה לקו"ת מסעי פט, סע"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שבגבורה וכו', ובכל הכוחות, הגילוי של הכוח לפעול ולהשפיע מחוץ לאדם
2 עצמו הוא עניין המלכות שבאותו כוח.
3 וְהִנֵּה, סְפִירַת הַמַּלְכוּת (שהיא גם, כמבואר בתורת הסוד, שורש נשמות
4 ישראל), נִקְרָאת 'כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל', עַל שֵׁם שְׁבוּנֶסֶת יְאוּסָפֶת
5 בְּתוֹכָהּ כָּל הַגְּלוּיִים שֶׁלְמַעֲלָה
6 מִמֶּנָּה¹⁸, היינו מהספירות שלמעלה
7 מהמלכות בסדר הספירות, וְהַמְשַׁכֵּת
8 וְגַלְיֵי כָּל הָעֲנַנִּים שְׂכֻנָּתָם
9 ואסופים בְּסִפִּירַת הַמַּלְכוּת שִׁירָו
10 וְיוֹמְשֻׁכוּ וְיִתְגַּלוּ לְמִטָּה נִפְעַל עַל-
11 יְדֵי סְפִירַת הַחֶסֶד, שֶׁנִּקְרָאת
12 בוורה "יומא דאזיל עם פלהו
13 יומין"¹⁹, יום שהולך עם שאר כל
14 הימים. כלומר, כל אחת מהמדות היא
15 "יום" נפרד, המשכה והארה אחרת, אך
16 בחינת החסד (הנקראת "יומם", ככתוב
17 "יומם יצוה ה' חסדו") היא אור כללי
18 המאיר גם בשאר ה"ימים" ולא רק
19 ב"יום" שלה, כי הארתה שורה ופועלת
20 בכל המדרגות, וגם עניין הגילוי
21 שבספירת המלכות הוא באמצעות
22 מידת החסד שֶׁעַל-יְדֵיהָ נִמְשָׁךְ כָּל
23 הגלוי בְּסִפִּירַת הַמַּלְכוּת. וְכֵן
24 סְפִירַת הַחֶקְמָה, שֶׁהִיא
25 רְאֵשִׁית הַגְּלוּיִם²⁰ שְׁהִירָהּ הִיא
26 הספירה הראשונה, הֵן בְּאֵדָם
27 שֶׁנִּקְרָא "עוֹלָם קָטָן"²¹ בַּחֲכָמָה
28 כפי שהיא בכוחות הנפש, הֵן
29 בְּ"עוֹלָם גְּדוֹל" בְּסִפִּירַת הַחֲכָמָה
30 כפי שהיא מאירה בעולם וְכֵן גַּם
31 לְמַעֲלָה סְפִירַת הַחֲכָמָה כפי שהיא
32 ראשית הגילוי ראשית הגילוי של האור
33 האלוקי באמצעות עשר הספירות.
34 וְזֶהוּ "יְהוּדָה אֲתָה יוֹדוּךָ
35 אַחֶיךָ", לִפְנֵי פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים,
36 שֶׁאֶף-עַל-פִּי שְׁ"יְהוּדָה" קָאֵי
37 מְכוּוֹן עַל סְפִירַת הַמַּלְכוּת, וְ"אַחֶיךָ" קָאֵי מְכוּוֹן עַל הַשְּׂבָטִים
38 רְאוּבֵן שֶׁמְעוֹן וְלוֹי, שֶׁלְפָנָיו וְלְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ, וּבְסִדֵּר הַסְּפִירוֹת
39 סְפִירַת הַמַּלְכוּת הִיא הָאֲחֵרוֹנָה וְהַתְּחִלָּתָה מִבֵּין עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת, וְכֵן שָׂאֵר
40 הַסְּפִירוֹת בָּאוֹת לִפְנֵיהֶן וְהֵן לְמַעַל מִמֶּנּוּ, מִכָּל-מְקוֹם "יוֹדוּךָ אַחֶיךָ",
41 ואחיו של יהודה, היינו הספירות שלמעלה מספירת המלכות 'מודים' לספירת

18) ראה פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך כנסת ישראל. 19) ראה זח"ג קג, א.ב. קצא, א.ב. עץ חיים שער כה (שער דרושי הצלם) דרוש ב. פרי עץ חיים שער הסוכות פ"א. שער מאמרי רשב"י פ' יתרו תרומה ואמור. לקו"ת האזינו עו, ב. ועוד. 20) ראה לקו"ת שה"ש כו, ד. ובכ"מ. 21) תנחומא פקודי ג. זח"ג רנו, ב. תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא, א). 22) תרומה פא, א.ב. 23) תרומה כה, יט. ויקהל לו, ח.

יהודה אתה יודוך אחיך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **כִּינּוּן שְׁעַל-יְדֵי הַיְרִידָה** באמצעות ספירת המלכות, כאמור לְעוֹלָמוֹת
- 2 **בְּרִיאָה-יִצְיָרָה-עֲשִׂיהָ נַעֲשָׂה עֲלָיו גַּם בְּסִפְרֵי הַחֲכָמָה** שהיא
- 3 הספירה הראשונה והנעלית ביותר שכאשר היא נמשכת ומתגלית, הדבר פועל
- 4 בה עליה. **וְעַל-דֶּרֶךְ הַמְּבַאֵר בַּתְּנַיָּא²⁴ שְׁתַּכְלִית הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת**
- 5 **הָעוֹלָמוֹת כּוּ'** מאור האיין-סוף,
- 6 היינו המטרה והכוונה והתכלית של
- 7 הבריאה **אֵינוֹ בְּשִׁבִיל עוֹלָמוֹת**
- 8 **הָעֲלִיוֹנִים,** ולא ייתכן שבבריאת
- 9 העולמות העליונים נשלמה הכוונה
- 10 והתכלית של הבריאה **הוּאִיל וְלָהֶם**
- 11 **לְעוֹלָמוֹת הָעִלְיוֹנִים (אֲפִילוֹ עוֹלָם**
- 12 **הָאֲצִילוֹת** שיש בו גילוי אלוקות
- 13 נעלה (מאוד) לעולמות העליונים, כל
- 14 התהוותם מהאיין-סוף בסדר
- 15 השתלשלות' היא **יְרִידָה מְאֹד**
- 16 **פְּנִי יִתְבַּרְךָ** "שאוור-איין-סוף הבלי-
- 17 גבול הנעלה מכל העולמות ירד
- 18 ממדרגה למדרגה ועבר צמצומים
- 19 רבים כדי לברוא עולמות אלו, וכיוון
- 20 שכל מציאותם היא "ירידה מאור פניו",
- 21 בוודאי אין הם המטרה והתכלית אף
- 22 **עַל-יְדֵי-זֶה שֶׁהַגְּלוּיִים** של האור
- 23 האלוקי האיין-סוף **נִמְשָׁכִים עַד**
- 24 **לְעוֹלָם הָעֲשִׂיהָ,** העולם הכי
- 25 תחתון, שדווקא הוא התכלית והמטרה
- 26 של הבריאה, כמבואר בתניא שם, **אֲזַי**
- 27 **מִתְעַלָּה גַּם עוֹלָם הָאֲצִילוֹת.**
- 28 **וְהָרִי עֲנִינוֹ שֶׁל עוֹלָם**
- 29 **הָאֲצִילוֹת בְּסִפְרֵי רוֹת - הוּא**
- 30 **סִפְרֵי הַחֲכָמָה²⁵** כמבואר בתורת
- 31 הסוד עשר הספירות מאירות בכל אחד
- 32 מארבעה העולמות, ובפרטיות יותר,
- 33 באצילות מאירה בעיקר ספירת החכמה
- 34 (בכריאה - ספירת הבינה, ביצירה -
- 35 שש המידות, ובעשיה - ספירת
- 36 המלכות)...
- 37 **ג) וּמִמְשִׁיף בְּתוֹכֵךְ,** בדברי יעקב
- 38 בברכתו ליהודה, בהמשך ל"יהודה אתה יודוך אחיך" ואומר **"יְדָךְ בְּעֶרְךָ**
- 39 **אוֹיְבֶיךָ"** (ולעיל בתחילת המאמר נשאלה השאלה מהו הקשר, לפי פנימיות
- 40 הדברים, בין שני חלקי הפסוק).
- 41 **וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהֵנָּה מִצַּד מַעְלַת "יְהוּדָה אִתְּךָ" (שְׁלַכְן מַפְנִי**
- 42 מעלתו "יודוך אִתְּךָ" הם מתבטלים כלפיו) ונתבאר לעיל בעניין מעלתו
- של יהודה **שֶׁהוּא עֲנִין הַגְּלוּי** של האור הנעלה שמאיר בעולם האצילות
- בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יִצְיָרָה-עֲשִׂיהָ (פְּנִ"ל** על ידי ספירת המלכות
- שממשיכה ומגלה את הלמטה), **הָרִי הָעֶקֶר** עיקר הגילוי ועיקר המעלה
- הוא **הַגְּלוּי בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיהָ דְּוָקָא,** העולם הזה הגשמי **שְׁאִין**
- תַּחְתּוֹן לְמִטָּה הַיְמָנוּ,** העולם
- הנחות ביותר שבו שורר העלם והסתר
- על האלוקות והמטרה והתכלית היא
- שדווקא בעולם הזה יהיה גילוי אלוקות
- שָׁבוּ** בעולם הכי תחתון **פּוֹעֲלִים**
- "דִּירָה לוֹ יִתְבַּרְךָ**
- בַּתְּחִלָּתוֹנִים,"** ועושים אותו מקום
- ראוי שהקדוש-ברוך-הוא 'ידור' ויתגלה
- בו, וזאת **עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה** שהיודי
- עובד את ה' **דְּאִתְּפִיָּא** בכפיות
- והכנעת היצר הרע והתגברות על
- התאוות של הגוף והנפש הבהמית
- וְאִתְּהַפְּקָא** והפיכת הרע לטוב
- והחושך לאור, **כְּמִבְּאֵר בַּתְּנַיָּא²⁶**
- שְׁ"פָךְ עֲלָה בְּרִצּוֹנוֹ יִתְבַּרְךָ**
- לְהִיּוֹת נַחֲת־רוּחַ לְפָנָיו**
- יִתְבַּרְךָ, כִּד אִתְּפִיָּא סְטָרָא-**
- אֲחֵרָא** כאשר הצד האחר, הצד
- ההפוך מצד הקדושה, נכפה ונכנע
- וְאִתְּהַפְּקָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא,**
- והחושך מתהפך לאור **שְׁאִיר אור**
- ה' דווקא **בְּמִקּוֹם הַחֲשֵׁךְ** היינו
- עולם הזה הגשמי, העולם הכי תחתון
- מבחינת גילוי האור האלוקי, **בְּיָתֵר**
- שְׂאֵת וְיָתֵר עוֹ, וְיִתְרוֹן אור מִן**
- הַחֲשֵׁךְ** ויש מעלה מיוחדת ויתרון
- מיוחד לאור המאיר מתוך החושך
- וההעלם כו', יותר מאור שמאיר
- במקום של אור **[שְׁעֲנִין זֶה של אור**
- המאיר מתוך החושך **שִׁיף לְמִטָּה**
- בעולם הזה הגשמי התחתון **דְּוָקָא,**
- וְלֹא בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, שְׁשָׁם**
- "לֹא יִגְוֶרְךָ רָע"²⁷** אין בכלל
- נתינת מקום לרע המתנגד לטוב ומסתיר עליו, ולחושך המסתיר על האור.
- וְזֵהוּ עֲנִין "יְדָךְ בְּעֶרְךָ אוֹיְבֶיךָ," כִּי "אוֹיֵב" המתנגד לאלוקות**
- ומפריע לעבודת ה' הוא הַקְּלִפָּה** כוחות המנגדים לקדושה ומסתירים
- עליה כמו קליפה המכסה את הפרי **וְסְטָרָא-אֲחֵרָא, שְׁפָרוּשׁוֹ²⁸ צַד**
- אֲחֵר שְׁאִינוֹ צַד הַקְּדוּשָׁה,** כי צד הַקְּדוּשָׁה הוא הַשְּׂרָאָה

(24) פל"ו. ראה ספר המאמרים תרנ"ח ע' ל. תרע"ח ע' קיב. ד"ה באתי לגני תשי"א (תורת מנחם ספר המאמרים באתי לגני ח"א ע' ט). (25) ראה עין חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"ה. פי"ג. (26) פל"ו. (27) תהלים ה, ה. לקו"ת במדבר ג, ג ואלילך. (28) תניא פ"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בלא לב ולב' מתפרש במקומות אחרים בחסידות על עשיה באמת, בלב
2 (שלם).
3 (ד) וְזֶהוּ "יְהוּדָה אֲתָה יוֹדוֹף אַחִיד, יָדָךְ בְּעֶרְףְּ אוֹיְבֶיךָ",
4 ומעתה מובן הקשר בין שני חלקי הכתוב, לפי המשמעות הפנימית שְׁעַל-
5 יְדֵי הַגְּלוּי (שעל זה מורה המילה
6 "אֲתָה" כמבואר לעיל) של האור
7 האלוקי המאיר באצילות שיומשך
8 להתגלות בַּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-
9 יִצְרָה-עֲשֵׂיהָ עַד לְעוֹלָם
10 הָעֲשִׂיָה הַתְּחִתוֹן, לְפַעַל
11 הָעֲנִין ד'אֲתַכְפִּיא' כו', כדי
12 שעולם העשייה התחתון יהפוך להיות
13 'דירה' לקדוש-ברוך-הוא וכו תשרה
14 השכינה בגלוי נַעֲשֶׂה עֲלוּי בְּכָל
15 הַסְּפִירוֹת, גַּם בַּסְּפִירוֹת הַחֲסָד
16 וְהַחֲכֵמָה השייכות במיוחד לספירת
17 המלכות (שהיא הפועלת את ההמשכה
18 מלמעלה למטה והגלוי למטה) מפני
19 השייכות של ספירות אלו לאֲתָה, ענין
20 הגילוי, כמבואר לעיל. וְעַד והעילוי
21 שנפעל על ידי זה בספירות העליונות
22 (שמצד עצמן הן למעלה מספירת
23 המלכות) הוא עד כדי כך שְׁעַל-יְדֵי-
24 זֶה בָּאִים לְאֲמִתִּית הָעֲנִין
25 ד'אֲתָה" (לְמַעַלָּה מְשַׁלֵּשׁ
26 הַדְּרָגוֹת מְלָכוֹת חֲסָד וְחֲכֵמָה,
27 שְׁנִקְרָאוֹת "אֲתָה" כמבואר לעיל,
28 שהן ספירות עם 'ציור' ו'גדר מסוים),
29 וענין 'אתה' כפי שהוא לאמיתו שְׁזָהוּ
30 בְּחִינַת הָעֲצָמוֹת, עצמותו ומתותו
31 של הקדוש-ברוך-הוא בעצמו,
32 אֲמִתִּית הַמְּצִיאֹת הַמְּצִיאֹת
33 היחידה שהיא אכן מציאות אמיתית

1 וְהַמְשָׁכָה מְקַדְּשָׁתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, היינו גילוי אלוקות שְׁשׁוּרָה עַל
2 דְּבַר שְׁבִטָל אֲצִלוֹ יִתְבַּרְךָ, כְּכֹל אִישׁ יִשְׂרָאֵל כֹּל יְהוּדֵי לְמִטָּה
3 למרות שהנשמה האלוקית מלוכשת בגוף גשמי הנמצא בעולם הזה הגשמי
4 שְׁבִכְחוֹ שֶׁל כֹּל יְהוּדֵי לְהִיּוֹת בְּטָל מִמָּשׁ לְגַבֵּי הַקֶּבֶ"ה ועד לביטול
5 לאלוקות ברמה כזו שמוכן לוותר על
6 חייו בַּמְסִירַת נַפְשׁוֹ עַל קִדְשָׁת
7 הַשֵּׁם, וְכַמְּאֵמַר הַיְדוּעֵ 29 א
8 אִיד, נִיט עַר וְוִיל אוֹן נִיט עַר
9 קַעַן זַיִן אַפְּגָעֵרִיסֵן פּוֹן
10 אֲלֻקוֹת, יְהוּדֵי, לֹא רוּצָה וְלֹא יִכּוֹל
11 לְהִיּוֹת מְנוּחָה מֵאֻלּוּקוֹת, וְלִכְּן כָּל
12 דְּבַר שֶׁל רַע וְחוֹשֵׁן וְהַעֲלָם
13 שְׁמִפְרִיד אוֹתוֹ מֵאֲלֻקוֹת, הָרִי
14 זֶה "אוֹיֵב" שְׁלוֹ.
15 וְעַל זֶה עַל נִיצַחוֹן ה'אוֹיֵב' מִסּוּג זֶה,
16 הַמְּבוּאֵר לְעִיל נֶאֱמַר "יָדָךְ בְּעֶרְףְּ
17 אוֹיְבֶיךָ" 30, כִּי "עֶרְףְּ" בְּנִיגוּד
18 לַפְּנִים, אֵין בּוֹ הַתְּגַלּוֹת הַכַּחְוֹת
19 הַפְּנִימִיִּים שֶׁל נַפֶּשׁ הָאָדָם,
20 וְיַעֲבֹדָה וְעֵינָיו שֶׁל ה'עוֹרֶף'
21 בְּעִבּוּדַת ה' הוּא עֲנִין 'אֲתַכְפִּיא',
22 עִבּוּדַת ה' בְּדֶרֶךְ שֶׁל כְּפִיִּית וְהַכְנַעַת
23 הָרַע וְהַתְּגַבְּרוּת עַל הַתְּאוּוֹת שֶׁהִיא
24 עִבּוּדָה שֶׁל הָאָדָם שְׁאֵין לוֹ מַצַּד
25 עֲצֻמוֹ, מִפְּנֵי מַצְבוֹ הַרוּחָנִי הַיְרִיד,
26 הַשֶּׁק וְרִצּוֹן וְאֵין לוֹ חִיּוֹת
27 לְהַתְּעַסֵּק עִם הַמְּנַגֵּד, ו'כִּמְאֵן
28 דְּשִׁדִּי בְּתַר כְּתַפּוּי" כו' 31,
29 וכמי שמשליך מאחוריו כתפו, כלומר,
30 ההתעסקות שלו בכך היא ללא חיות
31 והתלהבות וכמו אדם שמספק השפעה
32 למי שאינו אוהבו שאינו עושה זאת
33 ברצון ובסבר פנים יפות אלא משליך
34 לו מאחוריו כתפו, מבלי להפנות אליו את פניו, והעובר את ה' באופן כזה,
35 ללא חשק ורצון, נחשב למי שעובד בְּלֹא לֵב וְלֵב 32 (על פי הכתוב בדברי
36 הימים 'מזובלון יוצאי צבא ערכי מלחמה בכל כלי מלחמה חמשים אלף ולעדר
37 בלא לב ולב', ופירש רש"י, בשם המדרש, 'בין במתכוין בין שלא במתכוין
38 היו מנצחין', ולפי זה הביטוי מתייחס לדבר שנעשה ללא כוונה ורצון, אמנם
39 הרד"ק פירש 'אלו היו לערוך מלחמה כנגד אויבי דוד בלא לב ולב, כלומר
40 שלא היה להם שתי לבבות כי אם לב אחד שלם אל דוד', ועל פי זה, הביטוי

29) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ד' ע' שפד (הועתק ב"היום יום" כה תמוז). ע' תקמו (הועתק ב"היום יום" כה סיון).
ד"ה באתי לגני השי"ת פ"ג ד (ספר המאמרים השי"ת ע' 115. ע' 117). ועוד. 30) ראה גם תו"א ויחי שם, ג. 31) ראה
תניא פכ"ב. 32) ע"פ לשון הכתוב - דברי הימים א' יב, לג וכפי' ויק"ר פכ"ה, ב - הובא בפרש"י שם. וראה גם לקו"ת
שלח מב, ריש ע"ד. 33) ה'ל' יסוה"ת פ"א ה"ד.

יהודה אתה יודוך אחיך

ביאור בדרך אפשר

1 ב'תורה אור'³⁵ לאדמו"ר הזקן שָׁזָהוּ ההתייחסות הזו לעצמות אלוקות
 2 והכוונה לעצמותו כשפונים אל הקדוש-ברוך-הוא בצורת הפנייה 'אתה' מֶה
 3 ש"שם שמים שגור בפי כל³⁶, וְאֶפִּילוּ תִּינוּקוֹת יוֹדְעִים
 4 כו' וכשיהידי מתייחס אל הקדוש-ברוך-הוא, כולל יהודים שאין להם ידיעה
 5 והבנה בפרטי הדרגות והבחינות
 6 באלוקות, ואפילו תינוקות שהיודעים
 7 על מציאות האלוקות מתכוונים
 8 לעצמות האלוקות, שְׁעֲנִין זֶה של
 9 התייחסות אל עצמותו באמירת 'אתה'
 10 אֵינוּ בְּבַחֲנֵת הַגְּלוּיִים, היינו
 11 התגלות והתפשטות האור האלוקי
 12 שְׁהָרִי בַּגְּלוּיִים הִיָּה עֲנִין
 13 הַעֲמָצוֹם והמיעוט של האור האלוקי
 14 האין-סופי וְכו', וְאֵינָם אֶלָּא
 15 הָאָרֶה בְּלִבְדּוֹ והגילויים הם רק
 16 הארה מועטת מהעצמיות ולא העצם,
 17 מֶה־שְׁאִין־בֶּן הַעֲצֻמוֹת שְׁהוּא
 18 אֲמִתִּית הַמְּצִיאוֹת, ולא רק הארה
 19 מועטת ומצומצמת וְלִכֵּן עַל
 20 הַנְּמָצָאִים שהמציאות שלהם היא
 21 מציאות עם הגדרה שונה לחלוטין
 22 מ'אמיתות הימצא' לֹא שִׁדָּךְ לֹמַר
 23 "אתה", וְרַק כְּשֵׁרוֹאִים
 24 בְּנִמְצָאִים אֶת אֲמִתִּית
 25 הַמְּצִיאוֹת, כאשר עצמות האלוקות,
 26 מקור כל המציאות, מאיר בנבראים
 27 בגלוי, באופן הנראה וניכר, אֲזִי שִׁדָּךְ
 28 בָּהֶם אֲמִתִּית הַעֲנִין ד'אתה"
 29 כי הכוונה ל'אתה', עצמות האלוקות,
 30 שברא אותם ונמצא בהם בגלוי.
 31 וְלָזֶה לַמִּצַּב נִעְלָה כֹּחַ שַׁעֲמוֹת
 32 ומהות האלוקות תהיה נראית בנבראים בגלוי בָּאִים עַל־יְדֵי הַעֲבוּדָה
 33 בְּאֶפֶן שֶׁל "יהודה אתה" וגו', כמבואר לעיל באריכות שהכוונה

ביאור בדרך אפשר

לענין גילוי האלוקות שמתחיל בספירת המלכות ופעל גילוי של ספירת החכמה
 וספירת החסד שגם הן נקראות 'אתה' שְׁעַל־יְדֵי־זֶה מתוך העבודה של
 'אתה' כפי שהיא בדרגות אלה (ופועלת עליו בכל הספירות, כמבואר לעיל)
 מְגִיעִים לְאֲמִתִּית הַעֲנִין ד'אתה", עצמיות האלוקות שְׁמַתְגַּלָּה
 בְּסִפְרֵית הַחֲכָמָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
 בַּתְּנַיָּא פֶּרֶק ל"ה בְּהִגָּה"ה,
 "כַּאֲשֶׁר שְׁמַעְתִּי מִמּוֹרֵי עַלְיוֹ־
 הַשְּׁלוֹם כו' הרב המגיד ממעורייטש
 שְׁאִין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא הוּא
 אֶחָד הָאֲמֵת האחד שקיים ונמצא
 במציאות אמיתית מוחלטת שְׁהוּא
 לְבִדּוֹ הוּא וְאֵין זִוְלָתוֹ, ומלבדו
 אין שום דבר שקיים במציאות אמיתית
 אלא הכול בטל אליו בביטול מוחלט
 וְזוֹ הִיא מְדַרְגַּת הַחֲכָמָה"³⁷.
 וְעַד שֶׁבָּאִים לְקִיּוּם הַיַּעוֹד
 שנאמר בהמשך ברכת יעקב ליהודה
 "כִּי יָבֵא שִׁילָה וְלוֹ יִקְהַת
 עִמָּם"³⁸ (לֹא רַק בְּאֶפֶן
 ש'יִדָּךְ בְּעֶרְףְּ אוֹיְבֶיךָ",
 'אתפפניא', מצב שבו מכניעים את
 האויב ומתגברים עליו אבל הוא נשאר
 במציאותו וממשיך להיות אויב כמו
 מי שמכניע את יצרו ומתגבר על
 תאוותו לפי שעה אבל יצרו נשאר יצר
 רע וממשיך לפתות אותו אֶלָּא
 בְּאֶפֶן שִׁיתְבַּטְּלוּ האוייבים, היינו
 הקליפות והסטרא-אחרא לְגַמְרֵי
 וַיִּתְהַפְּכוּ לְקַדְשָׁה), שְׁאִז
 כשיתקיים ייעוד זה וגם אומות העולם
 יתבטלו לקדושה ככתוב וְלוֹ יִקְהַת
 עִמָּם יְקִים מֶה שֶׁכְּתוּב³⁹ "וְעַמְּדוּ זָרִים וְרַעוּ צֹאנְכֶם",
 בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, בְּקִרּוֹב מְמֹשׁ.

(34 שם ה"א. 35) וירא יד, ב. 36) ראה ספר המאמרים תרפ"ט ס"ע כג. וש"נ. 37) חסר קצת (המו"ל). 38) פרשתנו מט, יו"ד. 39) ישע"י, סא, ה.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שבת קודש עמ' ב

10 אותו בדבק זה.
 11 שנינו במשנה: רבי אליעזר אומר אף תכשיטי נשים וכו'. הגמרא
 12 מבררת מה הם 'תכשיטי נשים'. מקשה הגמרא: תכשיטי נשים
 13 סְלִקָא דַּעְתָּךְ – וכי על תכשיטי נשים עולה בדתך לומר שאוסר
 14 רבי אליעזר, הלא תכשיטי נשים הם בשמים לתלות בצוארן
 15 להריח, וכחל ושרק לצביעת פניהן, ואיזה חמץ יש בהם. מתרצת
 16 הגמרא: אֵלָא אֵימָא – תגרוס כך, רבי אליעזר אומר, אף טיפולי
 17 נשים – סולת חמץ שנשים מדבקות לבשרן להשיר שערן, דְאָמַר
 18 רב יהודה אָמַר רב, בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל

1 הגמרא חוזרת לפירוש הראשון ומקשה עליו: וְאֵלָא מַאי צִרִיךְ
 2 לומר, שקולן של סופרים הוא כמו שפירשנו לעיל שהוא פְּרוּרָא
 3 דְאוֹשְׁבֵי – דבק של רצענים, אם כן קשה אֵמָא קְרִי לִיהָ הָאֵי –
 4 למה קוראו התנא 'קולן של סופרים', והרי 'קולן של רצענים' מִיבְּעִיא
 5 לִיהָ – יש לו לקוראו.
 6 מתרצת הגמרא: אָמַר רב אוֹשְׁבֵיא, לְעוֹלָם קוֹלֵן של סופרים פירושו
 7 פְּרוּרָא דְאוֹשְׁבֵי – דבק רצענים, (ומאי) [וְאֵמָא] קְרִי לִיהָ – ומה
 8 הטעם שהוא נקרא 'קולן של סופרים', משום דְסוֹפְרִים נְמִי מְדַבְּקִין
 9 בְּהוּ נְיִירוּתֵיהֶן – שהסופרים העושים נייר מעשבים גם מדבקים